

Verbs pronominals abusius i fenomen invers

JOSEP RUAIX I VINYET

Com ja vam advertir dins *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui* / 1, pp. 33-34, i recordem dins *Català complet* / 2, p. 181, avui dia s'observa un abús de verbs pronominals (en lloc dels corresponents sense pronom). En menor mesura, també s'observa el fenomen invers (ús de verbs sense pronom en lloc de verbs pronominals). Relacionat amb això, també existeix el problema de les locucions verbals amb l'estructura 'fer + article + substantiu o adjectiu substantivat', en les quals s'introdueix abusivament un pronom feble. Veurem, doncs, aquestes tres qüestions en altres tants apartats.

Per començar, i a tall d'orientació, observem la diferència, coneguda intuïtivament per tots els usuaris competents de la llengua, entre les parelles (en un cas, la parella esdevé trio) següents:

anar a (un lloc) / anar-se'n a (un lloc)
mirar (algú o alguna cosa) / mirar-se (algú o alguna cosa)
contemplar (algú o alguna cosa) / contemplar-se (algú o alguna cosa)
estimar (algú o alguna cosa) / estimar-se (algú o alguna cosa)
imaginar (algú o alguna cosa) / imaginar-se (algú o alguna cosa)
estudiar (una cosa) / estudiar-se (una cosa)
creure (una cosa) / creure's (algú o alguna cosa)
pensar (una cosa) / pensar-se (una cosa)
morir / morir-se
beure (un líquid) / beure's (un líquid)
fumar (un cigarret) / fumar-se (un cigarret)
acabo (la paciència) / m'acabo (el peix)
trobar (algú o alguna cosa) / trobar-se (algú o alguna cosa) / trobar-se amb (algú o alguna cosa)
he escoltat algú / m'he escoltat algú
he llegit un llibre / m'he llegit un llibre
ho sé bé / m'ho sé bé
he après la lliçó / m'he après la lliçó
ell no hi veu (és cec) / ell no s'hi veu (és fosc)

En general, podem dir que els verbs pronominals d'aquesta sèrie expressen un matís d'actualització, de participació, etc., mentre que els no pronominals són més neutres, més objectius.

Una curiositat: sembla que els verbs pronominals de la llista precedent que porten complement directe (CD) només poden usar-se quan el CD és de 3ª persona. Si el CD és de 2^a o de 1ª persona, desapareix el pronom. Exemples: *Jo me l'estimo (a ell, a vostè)*. *Tu te l'estimes (a ell, a vostè)* > *Jo t'estimo (a tu)*, *jo us estimo (a vosaltres, a vós)*. *Tu m'estimes (a mi)*, *tu ens estimes (a nosaltres)*. *Ell m'estima, ell ens estima, ell us estima / Jo no me l'imagino fent*

tal cosa > *Jo no t'imagino fent tal cosa*. Etc. / *Jo me la miro bé, aquella persona* > *Jo et miro bé, a tu*. Etc.

Verbs pronominals abusius

A continuació posarem una llista de verbs (per ordre alfabètic) que, almenys en el context que els exemples adjunts il·lustren, haurien de ser usats, en principi, no pronominalment. El lector, doncs, és convidat a fer-hi mentalment l'esmena corresponent (és a dir, a convertir el verb abusivament pronominal en verb no pronominal), com fem per escrit en el primer exemple. Com que són exemples reals (i així, per raons documentals, en citem la font, si bé abreujadament), a vegades contenen altres defectes, que subratllem; aleshores donem, tot seguit, la forma completa, corregida, de l'exemple. Per a alguns verbs hi ha molts exemples: senyal que el vici que denunciem és molt freqüent. Quan convé, donem algunes explicacions:

acabar

Si l'enunciat s'acaba en una paraula aguda ... (D'una gramàtica, abans de ser corregida. Hauria de dir: *Si l'enunciat acaba en una paraula aguda ...*)

Quan és enclític, el pronom de primera persona del plural adquireix, segons la normativa i en algunes varietats, la forma 'ns si el verb s'acaba en vocal i la forma -nos si el verb s'acaba en consonant o semivocal. (Ib.)

apostar

—*Si no m'ho dius —vaig vacil·lar, empassant saliva—, dubto que ho pugui endevinar, encara que en tinc una lleugera sospita.* // —*No, no, no la tens! Impossible! Ni en un milió d'anys no esbrinaries el nom del mort que hi ha aquí dintre!* // —*Quants diners t'hi apostes?* —*li vaig dir, burlata.* (M. Asensi, *L'últim Cató*, trad. de N. Nueno, p. 376; probable confusió amb *jugar-se*)

caducar

Destrueixi, si li plau, les targetes velles en caducar-se (text que acompanyava una targeta de crèdit, desembre 1999; probable confusió amb *esgotar-se, acabar-se*)

callar

De la confrontació, de la confusió, viuen els analfabets de la llengua. Fent aquest article, doncs, els faig el joc. Però podia callar-me? (I.-C. Simó, dins *Avui*, gener 2005; en aquest cas es tracta d'un castellanisme flagrant)

canviar de

Amb mi a la mili, els meus pares es van canviar de casa. (D'una gramàtica, abans de ser corregida; probable confusió amb *mudar-se* 'traslladar-se, anar a habitar en un altre lloc'.

Ex.: *Encara no s'han mudat a la casa nova. Però també existeix mudar de casa, amb el verb en forma no pronominal)*

... durant la guerra de Successió els Marimon es van canviar de bàndol. (D'un llibre d'història, any 2001)

*J. Camps i Arboix, referint-se al Projecte de Concòrdia, diu: «Fou un acte de govern d'un alt sentit de responsabilitat, encertat i lloable. Sota aquest prisma exclusiu, en rebutjar-lo de pla, els pagesos incorregueren en un greu error.» També considera que, amb el projecte a la mà, haurien d'haver sabut pressionar el rei i la reina en el sentit de dir que si no acceptaven el que ja els donaven els seus enemics, ells es canviarien de bàndol. (A. Parareda, *Via fora, lladres! La revolta dels remences contra la servitud feudal*, p. 69)*

*Els naixements successius de la seva fillada havien obligat Forcada a canviar-se de pis. (R. Tasis, *Tres*, p. 338)*

L'altre dia circulava en moto per Barcelona quan em vaig adonar que, sense voler, estava circulant pel carril bus. En adonar-me'n vaig aturar la moto per canviar-me de carril. (Avui, 31-7-2006, p. 4, secció «Bústia»)

No et canviïs de televisor! (Avui, 27-2-2008, p. 27, anunci)

caure

Se'm va caure l'ànima als peus. (Foc Nou, març 2005, p. 41; amb aquest verb es tracta de castellanismes flagrant)

El cel s'ens cau al damunt! (sic, títol d'un llibre d'Astèrix, post. corregit, segons informava la premsa del 15-10-2005)

*Mentre tastava el formatge amb un punt de regust ranci i un pa que cada segon que passava s'assemblava més al xiclet, se'm van caure les ulleres a terra en llegir a un dels cartells: «La calidad es la base de la alimentació». (Ò. Dalmau, dins *Avui*, 28-8-2006, p. 21: *Mentre tastava ... em van caure les ulleres a terra en llegir en un dels cartells ...*)*

conèixer

el gos ja es coneixia el camí (sentit a dir, febrer 2000)

Ara, però, s'havia proposat llegir una bona estona cada matí el quadern. És clar que es coneixia cada pàgina! (D'una novel·la, abans de ser corregida)

córrer i recórrer

En un dels arxius visitats li facilitaren que ell mateix s'abastés els lligalls de la documentació; s'enfilà a una escala de mà, aquesta es va córrer i l'historiador anà contra la paret. (D'un original, abans de ser corregit)

*Durant un parell de dies, el professor i jo ens vam recórrer de dalt a baix el monestir a la recerca d'alguna cosa que tingués relació amb l'etíop. (M. Asensi, *L'últim Cató*, trad. de N. Nueno, pp. 83-84)*

*Vaig començar una nova vida fa més de 10 mesos i tinc feina en trobar una feina més estable, tot i que he tirat més de 48 currículums i m'he recorregut la Seca i la Meca i la vall d'Andorra ... (Avui, 14-6-2006, p. 4: *Vaig començar una nova vida fa més de deu mesos i tinc feina a trobar una feina més estable, tot i que he tirat més de quaranta-vuit currículums i he recorregut la Seca i la Meca i la vall d'Andorra*)*

creure

Quan un jove diu «jo sóc autèntic», si ho diu autènticament, vol dir que ell es mostra tal com és, o com es creu que és. (J.

Colet, Pràctica, poesia de la realitat prosaica, p. 44; notem que l'ús pronominal produeix ambigüïtat, per confusió amb la passiva reflexa = o com hom creu que és)

*No es volia embrancar en una discussió amb la seva filla, que tenia una dialèctica segura i no es deixava dominar quan es creia tenir raó. (R. Tasis, *Tres*, p. 277)*

Aconseguim el Prat i la pròxima vegada que un president català proclamí que ja tenim Estat potser se'ns creuran i tornaran de vacances. (Avui, 12-8-2006, p. 64)

deixar, deixar de, deixar-hi la pell

*Avui l'església catòlica ja no és un poder fàctic: si ho fóra, no es deixaria que hom la tractés com la tracta en la nostra cultura actual. (Serra d'Or, maig 2006, p. 6: *Avui l'església catòlica ja no és un poder fàctic: si ho fos, no deixaria que hom la tractés ...*, o, potser millor, *si ho fos, no es deixaria tractar com és tractada en la nostra cultura actual.*)*

Que l'IEC acabi la famosa gramàtica que té pendent fa tant temps. Que publiqui aviat la segona edició del discutit diccionari nostrat. I que es deixi d'emboïcar la troca profetitzant el futur de la llengua catalana, que el poble ja ens cuidarem de la seva permanència, com fins ara. (Avui, 6-11-2004, p. 5)

*Deixem-nos de fer comèdia. És hora que cadascú s'aixequi de la cadira i actuï com li dicti la consciència. (Regió 7, 2-6-2006, p. 15, anunci de la Generalitat sobre el referèndum del nou Estatut; representa que parla l'actriu Amparo Moreno; probable confusió amb *deixem-nos de romanços*)*

*La soledat inicial que havien sentit ell i Manuel Luzón es va anar diluint amb l'arribada de nous sacerdots com Pedrito, José María, Leopoldo i Canuto, un grup de monges i també un grup de seglars disposats literalment a deixar-s'hi la pell, com ara en Moura i Pontim, entre altres. (F. Escribano, *Descalç sobre la terra vermella*, p. 31; potser confusió amb *fer-se'n la pell*)*

*... a vegades, però, giren a la tragèdia: una càrrega de dinamita peta abans d'hora, el sostre d'una galeria cedeix i s'estimba, un vagó descarrila, un miner s'hi deixa la pell, i ja hi som. (J. Moncada, *Calaveres atònites*, p. 84)*

*Mentre escric aquesta carta el cel es tapa amb una barreja de gris i vermellor asfixiant. Una vegada més, el nostre patrimoni està en flames i per desgràcia un silenci esgarriós s'escamparà per un altre dels nostres boscos... Mentre, la nostra gent (bombers, ADF, veïns...) es deixa la pell per aturar aquest foc maleït. (La Vanguardia, 18-8-2003, p. 16; en aquest cas el defecte que estudiem [verb pronominal abusiu] és agreujat per l'absència del pronom feble *hi*; hauria de dir: *Mentre escric aquesta carta el cel es tapa amb una barreja de gris i vermell [o de grisor i vermellor] asfixiant. Una vegada més, el nostre patrimoni està en flames i per desgràcia un silenci esgarriós s'escamparà per un altre dels nostres boscos. Mentrestant, la nostra gent (bombers, ADF, veïns...) hi deixa la pell per aturar aquest foc maleït.*)*

*Tornant a Rajoy, escoltant-lo en alguna conferència i als mítings de què informa la televisió, m'ha semblat veure un home que intenta fer tan bé com sap el que ha de fer, però que no s'hi deixa la pell. (F. Bocos, dins *Avui*, 17-2-2004, p. 19: *Tornant a Rajoy, escoltant-lo en alguna conferència i en els mítings de què informa la televisió, ..., però que no hi deixa la pell*)*

La vida pot esdevenir una lluita despietada. O guanyes o t'hi deixes la pell. (T. Moll Camps, *La noia que sortí del mirall*, p. 172)

Unió i Duran es deixaran la pell per la campanya de Mas (Avui, 6-9-2009, p. 10, titular d'una entrevista a un polític de CiU; noteu-hi, a més del verb pronominal abusiú, l'absència del pronom feble *hi*; hauria de dir: *Unió i Duran hi deixaran la pell per la campanya de Mas*)

dir

Notem que es tracta del verb *dir* integrant oracions subordinades dependents d'una oració principal amb el verb *saber*. L'ús pronominal és bastant arrelat, però, que sapiguem, no és avalat, fins ara, per cap diccionari ni gramàtica. Aquest cas s'assembla amb el que veurem més avall amb el verb *fer*. Sigui com sigui, nosaltres esmenaríem els exemples següents:

Dements intel·lectuals! No saben el que es diuen. (J. Pla, *Obra completa*, vol. 43, p. 456)

No sé pas què em dic! (Sentit a dir; possible confusió amb *empatollar-se*)

—*Daniel, vostè és jove i hi posa voluntat, però encara que he begut i no sé gaire el que em dic, vostè encara no ha après a mentir prou bé per enganyar un vell amb el cor podrit de misèries.* (C. Ruiz Zafón, *L'ombra del vent*, trad. de J. Pelfort, p. 354)

Em surten lloros. I els lloros ja sabeu que xerren sense saber què es diuen, cosa que també fa algun trinquelis farcit de lletra mal païda. (J.M. Ballarín, *L'illa del guacamai*, p. 15) / *Ens costa ben poc de dir què és un lloro, fins la tia Pepa sap que el lloro és un ocellot arribat d'enllà de les mars, amb un bec rabiosament cargolat i de mala picada, geniüt i desvergonyit, capaç de xerrar sense saber què es diu.* (Ib., pp. 25-26)

Compareu-me amb un gos perdiguer, m'és igual... però ja no sé el que em dic i el que em faig... (J.M. de Sagarra, *Obra completa*, vol. 17, p. 212, ed. Garolera: *Compareu-me amb un gos perdiguer, m'és igual... però ja no sé el que dic i el que faig*; cf. més avall, verb *fer*)

engolir

I perquè també li devia inspirar llàstima, la qüestió és que em va donar un entrepà fred que duia. Me'l vaig engolir tot. (A. Julià, *Contes verticals*, p. 59; probable confusió amb *me'l vaig empassar*)

ensumar i olorar

En aquest cas cal advertir que el *Diccionari d'ús dels verbs catalans*, de J. Ginebra i A. Montserrat, admet els verbs pronominals *ensumar-se* i *olorar-se* (com a variants secundàries de *ensumar* i *olorar*), mentre que altres diccionaris importants (com el DCVB [*Diccionari català-valencià-balear*], el DLC3 [*Diccionari de la llengua catalana*, d'Enciclopèdia Catalana, 3ª ed.] i el DIEC [*Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, 2ª ed.]) no els admeten. Creiem, doncs, més genuí l'ús no pronominal i, per tant, corregiríem els següents exemples:

M'ensumo que... M'oloro que... (sentit a dir a un amic, 11-11-1998; probable confusió amb *imaginar-se*)

La tremenda, històrica fallada comesa per la CIA, la NASA i l'FBI –cap d'aquestes organitzacions va ser capaç

d'ensumar-se el que estaven tramant els terroristes–, esponsorarà sens dubte l'amor propi dels seus agents en el comprensible desig de netejar la falta comesa. (Avui, 25-9-2001, p. 25: *La tremenda, ... organitzacions no va ser capaç d'ensumar el que estaven tramant ...*)

Molta gent es va sorprendre amb els resultats que hi va haver en la primera volta de les eleccions presidencials franceses. A mi, més que sorpresa, em va provocar una estranya barreja d'ensurt i de rebuig, alhora que em confirmava el que feia temps que m'ensumava: que el poble comença a estar tip de la manera de fer de la gent que ens dediquem a la política. (Regió 7, 7-5-2002, p. 19)

escoltar

L'octubre del 1960 fa una estada a Montserrat, on troba acolliment i confort. Va trobar-hi qui se l'escoltés: així es veu en una carta que adreça a Jordi M. Pinell el darrer dia d'octubre. (G. Erill, Ferran Canyameres..., p. 287)

L'afegitó que va fer Gemma Nierga a l'escrit consensuat que va llegir dijous a Barcelona després de la manifestació per l'assassinat d'Ernest Lluch ha tret de polleguera el PP. Ells, legítims representants d'una part del poble, s'han escoltat el poble. I el que demanava a Barcelona era diàleg. Ja sabem que mai no els ha agradat escoltar-ho, però, com a mínim, dissimulin. (Regió 7, 25-11-2000, p. 64)

Cal que Arzalluz plantegi com vol i com pretén lluitar contra ETA i que s'escolti nacionalistes de casa seva com Arregi o Sudupe. (Avui, 17-4-2001, p. 14)

Dues concessions a la ciutadania amb pocs dies de diferència: això rutlla. El govern local de Manresa va signar la pau en la batalla de la plaça de Gispert pel senzill sistema d'escoltar-se els veïns i botiguers, deixar-los explicar-se, entendre les seves raons i partir de reconèixer el seu protagonisme en qualsevol cosa que afecti els carrers on viuen i fan negoci. (Regió 7, 24-1-2002, p. 18: *Dues concessions ... pel senzill sistema d'escoltar els veïns i botiguers, deixar-los explicar, entendre les seves raons i ...*; el segon se és abusiú per una raó sintàctica diferent del que estudiem en aquest article)

«Això és exagerat», deu pensar el lector més ingenu. Només cal mirar, *per* desenganyar-se, la cara de patriotisme constitucional pagat que fan aquests dies senyors molt importants de Madrid o *escoltar-se* el senyor Pedro Jota, que bramava abans-d'ahir a la nit des d'Onda Cero: «Rosa de España!», referint-se, *esclar*, a la senyora que havia quedat en primer lloc. (Avui, 14-2-2002, p. 68: «Això és exagerat», deu pensar el lector més ingenu. Només cal mirar, *per* a desenganyar-se, la cara ... o escoltar el senyor Pedro Jota ... referint-se, és clar, a la senyora ...)

Els nens són els que més s'assemblen als nostres avantpassats, diguem-ne tribals, prehistòrics, aquells que s'escoltaven el bruixot embadocats. (Escola Catalana, gener 2004, p. 35: *Els nens són els qui més s'assemblen ... aquells que escoltaven el bruixot embadocats*)

I què s'hi cou, a Madrid? Victòries. Paradoxalment contradictòries. Afirma aquests dies, per exemple, José Luis Rodríguez Zapatero a tot aquell que se'l vol escoltar que guanyarà les eleccions. (Avui, 6-3-2004, p. 88)

L'Estudi General de Mitjans –un ens paranormal que amb pràctiques esotèriques es dedica a comptar quanta gent

llegeix els diaris o s'escolta la ràdio a Espanya i rodalia colonial— acaba de fer públiques unes xifres de tractat sociolingüístic. [...] Al davant de l'oferta habitual hi ha Catalunya Ràdio i, lluny, RAC 1, distanciada, això sí, de la resta del grup. 110.000 oients segueixen les retransmissions del Barça escoltant-se les filigranes lingüístiques de Joaquim Puyal. (Avui, 10-2-2005, p. 76: *L'Estudi General de Mitjans ... o escolta la ràdio ... Cent deu mil oients segueixen les retransmissions del Barça escoltant les filigranes lingüístiques ...*)

esperar

Amenaces complertes. La història recent prova que ETA no s'espera gaire a certificar el seu retorn als trets i a les bombes (Avui, 30-11-1999, p. 16)

Vam fer la castanyada ... El cert és que no ens esperàvem que tingués tant d'èxit. (Escrit d'uns escolars de Moià, novembre 1999)

Com veiem en l'enunciat, el parlant s'espera que l'interlocutor respongui sí o no ... (D'una gramàtica, abans de ser corregida)

Jordi Carrasco, campió al port de Barcelona. El nedador olímpic manresà es va adjudicar la tradicional travessa de la Copa Nadal. El guanyador de la prova s'esperava que «l'aigua encara fos més freda» (Regió 7, 27-12-2000, p. 28)

Nois, què us esperàveu? (S. Sostres, Avui, 10-1-2005, p. 55)

estar

Com que la pressió arterial es modifica amb les emocions i l'activitat física, per tal de procedir a l'enregistrament se sol·licita al pacient que s'ajegi i s'estigui en repòs. (Exemple recollit per Carles Riera)

I jo...? Bé, jo passejava pel casalot, pujant i baixant escales com si no em pogués estar quieta, amb el cor adolorit. [...] La meva ment s'estava ocupada rescatant records llunyans de la meva infantesa, records del meu pare i del meu germà. (M. Asensi, *L'últim Cató*, trad. de N. Nueno, pp. 139-140)

Aquesta mena de palpitations són més freqüents quan hom s'està ajagut sobre el costat esquerre del cos. (Exemple recollit per C. Riera)

estimar

El 1919, deu anys abans de la seva conversió, Marcel havia trobat —en casar-se amb Jacqueline Boegner— una doble plenitud: la que li donava una dona que ell s'estimava tant com ella a ell, i alhora la plenitud que una virtuosa de la música podia aportar a qui havia tingut en aquesta art l'objecte d'una vocació de fet no consumada. (AA. VV., *H^a del pensament cristià*, p. 981)

fer (i fer el propòsit; fer pets, etc.; fer el cigarret; fer de mal + inf.)

Notem, quant al verb *fer*, que integra oracions subordinades dependents d'una oració principal amb el verb *saber*. L'ús pronominal és més o menys arrelat, però, que sapiguem, per ara no l'avalen cap diccionari ni cap gramàtica. És un cas semblant al que hem vist abans amb el verb *dir*. Sigui com sigui, nosaltres esmenaríem els exemples següents:

Però no hi fa res: el poble és ignorant i inert, una colla d'autòmats, enzes que voten els hereus del tardofranquisme.

«*Pare, perdona'ls, que no saben el que es fan*», va dir el Crist referint-se, també, als simpatitzants dels botxins del president Companys i de García Lorca i un fum d'afusellats, el fossar dels quals són totes les zones ignorades d'Espanya. (M. Sampere, dins Avui, 18-12-2003, p. 23: compareu-ho amb *Pare, perdona'ls, que no saben el que fan*, traducció de Lc 23,34 segons la Bíblia Catalana Interconfessional; semblantment fan la Bíblia de Montserrat i la Bíblia de la Fundació Cambó; comparem també dues versions del mateix passatge, en castellà: *Padre, perdónalos, porque no saben lo que hacen*, Bíblia de Nácar-Colunga, any 1965, i *Padre, perdónalos, que no saben lo que se hacen*, Bíblia d'Alonso Schökel - Mateos, any 1975; en podem deduir que el castellà tenia un *hacer* no pronominal que tendeix a fer-se pronominal)

Els qui defensen deixar un idioma minoritari als designis del mercat i de la lliure competència lingüística, sense normatives ni «coaccions», saben molt bé el que es fan. (Avui, 25-1-2000, p. 2)

L'Edmont és prou gran per a saber el que es fa. (J. Agut, *Rosa de foc*, p. 144; noteu que *ell sap el que fa* és diferent de *ell sap el que es fa*, és a dir, *el que hom fa*)

Algunes vegades havia sortit del cinema com un somnàmbul, sense saber ben bé què em feia, caminant de nord cap a casa, però amb el cap encara al llençol blanc de la pantalla. (E. Teixidor, *Pa negre*, p. 139)

Un dia, mentre passejàvem pel claustre de la catedral, el Miquel va tornar a insinuar el seu interès per mi. El vaig mirar i vaig veure un home sol, sense esperances. Sabia el que em feia quan el vaig portar a casa i em vaig deixar seduir per ell. (C. Ruiz Zafón, *L'ombra del vent*, trad. de J. Pelfort, pp. 372-373; noteu l'ambigüitat que es produeix amb l'ús del pronom *em*)

Casaldàliga explica amb més precisió quins són els motius que justifiquen el seu viatge: «Quan vaig arribar al Brasil vaig fer-me el propòsit de no sortir-ne més ...» (F. Escribano, *Descalç sobre la terra vermella*, pp. 159-160; probable confusió entre *proposar-se una cosa* i *fer un propòsit*)

Comença l'any i els meus amics, la meva família i els meus veïns no paren de demanar-me quins són els propòsits que m'he fet per a l'any que ja hem començat. [...] La gent es fa propòsits, precisament, per no complir-los i d'aquesta manera sentir-se una mica més lliure (Regió 7, 3-2-2004, p. 21)

El programa Gran Hermano només ha estat una tímida provatura ... Veure la Vanesa, l'Ismael o la Marina fent-se pets, dormint o badallant al sofà és massa fàcil. (Avui, 27-5-2000, p. 3)

... petaner '*que es fa pets sovint*' (X. Rull, *La formació de mots*, p. 170)

El missatger del rei Carnestoltes, a les escoles, convida els nens a fer-se pets i rots i, francament, no hi veig la gràcia. (S. Soler, dins Avui, 25-2-2006, p. 64)

Sí: ja s'ha tornat a fer cacones! (Ll. Busquets i Grabulosa, *El Testament de Moisès*, p. 547; advertim que, amb *fer pipí*, *fer caca* i casos semblants, és correcte l'ús pronominal quan vol dir 'fer-s'ho a sobre', com ara en la frase *El nen no ha demanat per a anar al lavabo i s'ha fet pipí [a sobre]*).

Posem un empresari que ha de controlar el tabaquisme a les oficines i als tallers. Posem també que els fumadors han de sortir al carrer de tant en tant a fer-se el cigarret. Ha calculat el ministeri el que costarà aquest degoteig d'absèn-

cies de la feina? (Avui, 7-6-2001, p. 3; confusió amb *fer-se el cigarret* = confeccionar-lo)

Cal afegir-hi, a més, la peculiaritat del seu llatí. Mai no és bàrbar, però s'allunya tant dels patrons estàndards que sovint es fa de mal llegir. (AA. VV., *H^a del pensament cristià*, p. 420; noteu la redundància del començament de la frase; hauria de dir: *Cal afegir-hi la peculiaritat ... que sovint fa de mal llegir*)

glatir

Com que la Ploramiques va semblar que es glatia per acompanyar-me, l'àvia li va dir: ... (E. Teixidor, *Pa negre*, p. 305; probable confusió amb *delir-se*)

guanyar

Un grup de 400 persones van pujar en pelegrinatge a Montserrat per guanyar-se el jubileu litúrgic, en una activitat organitzada per la Coordinadora de Jubilats i Pensionistes de Manresa. (Regió 7, 20-5-2000, p. 22; probable confusió amb *beneficiar-se de, acollir-se a, guanyar-se el cel, guanyar-se la vida*; noteu de passada l'ús impropï de l'adj. *litúrgic*, del qual caldria prescindir)

Ahir era l'últim dia que tenien els catòlics per creuar les portes santes de les quatre basíliques de la Ciutat Eterna i guanyar-se, així, el jubileu. (Regió 7, 6-1-2001, p. 32; *Ahir ... per a creuar les portes ... i guanyar, així, el jubileu*)

llegir

Amb Folch i Torres, però, passa una cosa curiosa: els que se l'han llegit, ho dissimulen perquè no fa modern ... (J. Badia i Pujol, dins *Regió 7*, 7-3-2000: *Amb Folch i Torres, però, passa una cosa curiosa: els qui l'han llegit ho dissimulen, perquè no fa modern ...*)

menjar

Salut – És imprescindible menjar-se unes cinc peces de fruita al dia. També són bones les verdures de la família de les cols ... (Clàxon, 3-1-2000)

merèixer

L'exemple tal l'hem separat dels altres perquè es mereix un comentari especial. (D'una gramàtica, abans de ser corregida)

Menció especial es mereixen els resums, les síntesis i les recapitulacions, que possibiliten, d'una banda, un estalvi de temps a l'hora de seleccionar els textos que poden interessar i una economia de recursos quan es volen transmetre, i, de l'altra, permeten contrastar la percepció adquirida del contingut, des del punt de vista del receptor, amb la intenció comunicativa de l'emissor i assegurar-ne la fidelitat. (AA. VV., *Tres estudis de lingüística textual*, Barcelona 2001, p. 60)

Tot el poema ... s'obre a l'esperança. [...] L'afirmació d'un futur possible s'expressa amb una força i un pensament robust que es mereix un comentari. (M. Prats, *Notes (diverses) a unes lectures (disperses) de Verdguer*, p. 26)

Comentari a part es mereixen les expressions del tipus ... (Documents d'Església, 1-1-2006, p. 32)

Pel que fa al Dante ghibellin fuggiasco ja ho he dit tot. Paolo i Francesca, en canvi, es mereixien un discurs a part. (F. Ardolino, *Una literatura entre el dogma i l'heretgia*, p. 60)

morir

Ara el senyor Aramon ha deixat l'existència terrenal amb una discreció una mica malencònica, però ha aconseguit d'imposar-se contra tots els prejudicis i prescripcions de la croada científica antitabaquista: s'ha mort cristianament a l'edat de noranta-tres anys. (J. Rendé, dins *Avui*, 21-7-2000, p. 21)

Ha estat observat ben justament que si Malebranche s'hagués mort l'any 1678, com a autor de les dues edicions de ... , fóra simplement un postcartesià original ... (AA. VV., *H^a del pensament cristià*, p. 697)

passar (i passar per [un lloc], passar per alt, passar pel cap, passar per la ment, passar de la ratlla)

Als rinoceronts els agrada passar-se moltes hores al fang. (Probable confusió amb *estar-se*)

Li vaig explicar els esdeveniments. M'asserenà. Se'm passà una mica la por. (D'un original, abans de ser corregit)

Macedònia, ara Montenegro i tant de bo demà Kosovo demostren que les nacions tenen dret a exercir els seus drets si volen. Amb pau i alegria. N'hi ha, com el senyor Javier Solana, que s'enfaden molt. Ja se'ls passarà. (Avui, 23-5-2006, p. 64)

Un estudiant va a veure el seu mestre de meditació i li diu: «La meditació em va molt malament! Estic distret tota l'estona, em fan mal les cames, m'adormo constantment... En una paraula, és senzillament horrorós.» «Ja se't passarà», li respon com si res el mestre. Al cap d'una setmana, l'estudiant torna a veure el mestre i aquest cop li diu: «La meditació em va d'allò més bé! Em sento tan conscient, tan ple de pau, tan viu... En una paraula, és meravellós!» «Ja se't passarà», li respon com si res el mestre. (Dialogal, tardor 2007, p. 41)

[Entrevista a la dona d'un polític català:] «Ell volia fer periodisme però se li va passar el dia» (Avui, 20-10-2006, pp. 1 i 11)

L'expresident de la Generalitat Jordi Pujol té previst passar-se avui per l'Oficina d'Atenció al Barcelonista del Camp Nou per renovar-se el carnet del Barça. (Avui, 4-2-2004: *L'ex-president ... té previst passar avui per l'Oficina ...*)

Gaudeix de l'eclipsi de sol del proper 3 d'octubre. Passa't per l'Òptica de l'Ambulatori a buscar les ulleres que et permetran veure'l de la manera més espectacular i segura possible. (El 9 Nou, 30-9-2005, p. 47, anunci)

... en trobar moltes coses que a tu se't passaven per alt, t'admiraràs de la teva ignorància ... (D'un original, abans de ser corregit)

... cosa que a mi ni se'm va passar pel cap... (D'una traducció, abans de ser corregida; maig 2002)

És clar que sabia que, tard o d'hora, el meu paper en aquella història s'acabaria, però ni per un moment se m'havia passat pel cap que, en un punt tan interessant de la investigació, jo quedaria eliminada del joc amb un cop de ploma. (M. Asensi, *L'últim Cató*, trad. de N. Nueno, p. 61)

El problema de l'Espanya actual és que no té cultura democràtica: un exemple evident n'és l'Estatut: com se'ns pot passar pel cap que un Estatut aprovat pel 90% d'un Parlament democràtic no es pugui donar per bo? (Avui, 16-11-2005, p. 4)

—Us plantegeu incorporar a la vostra producció poetes d'altres cultures? —Doncs la veritat és que sí i, per tant, suposo que el desig es traduirà, tard o d'hora, en resultats. De fet, a mi se m'ha passat pel cap fer poetes francesos com Baudelaire i els simbolistes, a partir de Rimbaud. (De la web cantautors.com, 13-1-2006)

Ni se m'havia passat pel cap. (Ll. Busquets i Grabulosa, *El Testament de Moisès*, p. 219)

El nen ha dit: «Mama, quan jo sigui gran, encara es fabricaran bicicletes?». Penso que, a nosaltres, de petits, mai se'ns hauria passat pel cap que les bicicletes es deixessin de fabricar. (Avui, 6-10-2008, p. 64: *El nen ha dit ... mai no ens hauria passat pel cap*)

Avui, 4 de novembre de 2008, el món s'ha llevat disposat a celebrar la victòria d'Obama. El guió ja està escrit i a ningú ni tan sols se li passa pel cap la possibilitat que John McCain, el secundari de luxe, pugui capgirar la història. (Avui, 4-11-2008, p. 63: *Avui, 4 de novembre del 2008 ... a ningú ni tan sols li passa pel cap la possibilitat que ...*)

Ell considerava indiscutible que el mètode històric era digne de consideració i inequívoc; ni se li passava per la ment la idea que també en aquest mètode entraven en joc pressupòsits filosòfics i que podria resultar necessària una reflexió sobre les implicacions filosòfiques del mètode històric. (Documents d'Església, 15-10-2003, p. 563: *Ell considerava ...; ni li passava per la ment la idea que també en aquest mètode hi entraven en joc ...*)

Creix la preocupació de Washington pel fet que Veneçuela «s'hagi passat de la ratlla» (Avui, 18-10-2007, p. 18)

perdre

Després d'unes quantes passes cauteloses, d'un anar avançant lent, sòlid i repetitiu ens trobem de sobte amb una conclusió radical i sentim un cert vertigen, com si ens haguéssim perdut alguna cosa en el camí, o ens haguéssim distret un moment en algun punt del raonament. (C. Gomis, *Emmanuel Lévinas*, p. 60; probable confusió amb ens haguéssim deixat, de deixar-se una cosa: Després d'unes quantes passes cauteloses, d'un anar avançant lent, sòlid i repetitiu, ens trobem ... com si haguéssim perdut alguna cosa ...)

portar entre mans

Vaja, rus, ¿i aquest negociet que et portes entre mans? (J.M. de Sagarra, *Obra completa*, vol. 17, p. 203, ed. Garolera)

pujar a, pujar (a algú) els fums al cap

Puja't al tren (Programa comercial de Sallent, desembre 2006)

Potser pel fet de ser tan formós se li han pujat els fums al cap i no es digna a parlar bé. Xerra xafallós i algun arriba a papissot. (J.M. Ballarín, *L'illa del guacamai*, p. 23)

quedar

Plovia molt i ens vàrem quedar xops. (D'una gramàtica, abans de ser corregida)

Com que el llenguatge comença per ser un fet comunicatiu, se'n deriva que la primera finalitat de la llengua comuna és facilitar la comunicació interdialectal i, consegüentment, les divergències fòniques que no dificulten la comunicació

s'haurien de quedar fora de les exclusions de la normativa. (A. Saragossà, *El valencià del futur*, p. 79)

Queda la temptació de pensar que hem viscut una aventura única però totes les històries s'assemblen, i totes les derrotes, i la cara d'idiota que se't queda quan de sobte es tanca la porta. (S. Sostres, dins *Avui*, 7-2-2004, p. 63)

D'en Tal es podrien dir moltes coses més que tothom guarda en el fons del seu cor. Tots tenim la sensació que se'ns han quedat coses per dir. (D'un original, abans de ser corregit)

Però continuo pensant que, a l'Estat espanyol, li cal una nova regulació de la llibertat religiosa, perquè la llei del 1980 s'ha quedat obsoleta. (Regió 7, 15-10-2005, p. 54)

reposar

Pujà les escales de pressa, amb ganes d'arribar al pis i reposar-se. (F. Rahola, dins *Fabra-Coromines, La correspondència dels anys de l'exili*, p. 99; noteu que aquí es tracta d'un gallicisme: *se reposer*)

saber (i saber de memòria, saber-la llarga)

Cap a l'any 1929, en efecte, Montoliu aplaudeix sense reserves la crítica que fa Calveras de l'antinaturalisme normatiu, que és com dir la crítica que fa Calveras del model imperant a Catalunya. [...] Montoliu tot això s'ho sabia, encara que en la seva aprovació de Calveras fa veure que no. (N. Iglésias, *Una revisió de Fabra...*, p. 19)

Tot plegat forma part d'una mena de ritual macabre que tots ens sabem de memòria. (Regió 7, 22-9-2000, p. 52)

—Pocavergonya —em va xiuxiuejar de passada, no sense una certa admiració—. Te la saps llarga, tu. Quin tros de dona. (C. Ruiz Zafón, *L'ombra del vent*, trad. de J. Pelfort, p. 183)

Per la seva part, don Ramon sabia que disposaria, el dia de demà, d'una fortuna molt respectable en l'ordre material i, malgrat això, aparentava que no ho tenia present. Vull dir que no ho lluia més del que era necessari estrictament. Però també s'adonava que ningú no s'ho creia, que no ho tingués present i ben present, i ja li estava bé que això fos així, perquè li agradava de passar, per damunt de tot, per un home que se la sap llarga. (Miquel M. Gibert, *La victòria de la creu*, p. 325)

sentir

Entrevista a P.S. i C.L., mestres rurals: «L'alumne dels centres rurals se sent l'escola molt més seva» (Regió 7, 19-7-2001, p. 9)

sobreeixir

Advertim que l'ús pronominal d'aquest verb és admès pel *Diccionari d'ús* de Ginebra-Montserrat i pel DCVB, però no pels diccionaris normatius (DLC3, DIEC). Deu tractar-se d'un ús dialectal, produït per confusió amb el verb *vessar-se*. Per tant, nosaltres esmenaríem l'exemple següent:

Faig el dinar ara —ai, l'olla!, que se sobreeixirà!— i encara he d'anar a comprar el pa. (D'un original, abans de ser corregit)

sortir

Ara s'ha descobert que hi ha un públic jove, amb uns gustos que se surten d'aquest marc. (Revista d'Igualada, abril 1999, p. 86; probable confusió amb *escapar-se*)

Ser lliure és una aspiració de tot ésser humà. Fins hi tot podríem ampliar-ho a tots els éssers vius. Quan se li redueix l'espai vital a un animal observem com intenta ampliar-lo buscant esclerxes per escapolar-se. No es resigna als límits que li són imposats de fora. Altrament, en la conducta animal també podem observar com és freqüent que ells mateixos delimitin els seus territoris i tendeixin a no sortir-se'n. (Avui, 30-10-2005, supl., p. 57: *Ser lliure és una aspiració de tot ésser humà. Fins i tot podríem ampliar-ho a tots els éssers vius. Quan es redueix l'espai vital a un animal ... i tendeixin a no sortir-ne*)

Es van sentir arguments que se sortien de la trama principal per circular per una tangent més planera. (Avui, 19-10-2005, p. 53: *Es van sentir arguments que sortien de la trama principal per a circular per una tangent més planera*)

suposar

Suposa't que sents a dir... (D'un original, abans de ser corregit; probable confusió amb *imaginar-se*)

... un nerviosisme, unes males cares i unes paraules (que jo no arribava a sentir, però me les suposo) ... (Butlletí Interior Informatiu d'Òmnium Cultural, febrer-març 2002, p. 10)

Si Lucas ha fet anar Jeanne al Quai deu ser que sospita alguna cosa... Deuen vigilar Jeanne, i Louis també. Fins i tot pregunto si avui la policia no haurà sabut que he parlat amb ell. Suposa't que m'hagin seguit... (G. Simenon, *L'home que mirava passar els trens*, trad. de R. Folch i Camarasa, p. 118) / *I després, observar bé els mètodes de l'adversari i no tenir-ne cap... Supposeu-vos que ja hagués tingut un mètode... Hauria pogut guanyar un de vosaltres dos, però l'altre s'hauria adonat de la meua tàctica i m'hauria pogut guanyar...* (Ib., p. 147)

La meuca dels ulls tristos parla amb accent de Lleida. Tal com em suposava, no es diu Bety sinó Encarnació, i és de Mollerussa. (J. Agut, *La rosa de foc*, p. 146)

—Ja m'ho suposo, que m'ho faràs saber. Només faltaria... (R. Tasis, *Tres*, p. 193; probable confusió amb *m'ho penso*) // *—Saps què m'ha dit en Llop, abans que tu arribessis? Que t'havies retirat de la política. D'on deu haver-ho tret? / —Ja m'ho suposo. Del meu preciós germà o del sogre, o de qual-sevol altre d'aquests éssers admirables que s'han entestat a redimir-me.* (Ib., p. 427; probable confusió amb *m'ho imagino*) // *—Nicasi Lòpez es deurà suposar que segueixo treballant per por —pensà. [...]* (Ib., p. 491)

témer

Sobre aquest verb, cal advertir que la forma pronominal (*témer-se*) existia en català medieval, ha estat usada per bons autors de la Renaixença i que el *Diccionari d'ús* de Ginebra-Montserrat l'admet (com a variant secundària de la forma no pronominal), però diccionaris importants (com Fabra, DLC3, DIEC, DCC [*Diccionari castellà-català* d'Enciclopèdia Catalana]) només enregistren la forma no pronominal. Personalment, creiem que és genuí d'usar la forma pronominal quan volem suavitzar el sentit del verb; altrament, val més usar la forma no pronominal. Així, no tocaríem els dos primers exemples, però corregiríem el tercer:

Mes crec, que tant de bé li hauria fet Déu, i potser més a tu que an ell, que n'haguessis passat els taps, perquè em temo

que, viu, serà un mal gra que potser te farà prou pruitja, i mort... mira, tampis. (M. Vayreda, *La punyalada*, p. 92)

Però per a la resta, que em temo que som la majoria, una més gran racionalitat horària de partida afavoriria la nostra sociabilitat ... (Avui, 1-6-2001, p. 19)

En sentir-lo tothom es va témer el pitjor. (A. Julià, *Gent de mar*, p. 76)

A part això, cal saber que, en el parlar mallorquí, *témer-se* vol dir 'adonar-se'.

tenir (tenir merescut, tenir entre mans)

El pare de Xavier, aquell any, volia fer vacances. Se les tenia merescudes. (R. Tasis, *Tres*, p. 143; probable confusió amb *se les mereixia*)

Així i tot, ja m'adono que sap què es té entre mans. Perdoni l'examen, però havia de saber des d'on partíem. (Ll. Busquets i Grabulosa, *El Testament de Moisès*, p. 71)

topar amb (cf. també trobar)

Sobre aquest verb, cal advertir que l'ús pronominal és enregistrar pel DCVB i es troba en bons autors de la Renaixença; en canvi, l'ús no pronominal és l'únic enregistrar pels altres diccionaris de referència (DLC3, DIEC) i fins i tot el *Diccionari d'ús* de Ginebra-Montserrat. Com hem fet en el cas de *témer*, nosaltres acceptaríem l'ús pronominal quan hom vol donar al verb un valor atenuat. Així, no tocaríem el tres primers exemples, però sí el darrer:

Tractant d'esbargir el mal humor pels encontorns de la riera, vaig fugir pel planell; però, al muntar un marge, vaig topar-me amb el subcabo de Mossos de l'Esquadra, un tal Arbós, que havia vingut amb quatre números més, a l'objecte de vigilar i mantenir l'ordre. (M. Vayreda, *La punyalada*, p. 48)

D'aquella ferotge escomesa havien passat moltes setmanes, i la Xecona no es topà més amb en Zidro. (A. Busquets i Punset, *Del Montseny*, p. 46) / *L'avi Campó baixava ... A mitjan camí topà amb el pubill de la Triassa, que feia cap a l'hostalot de Vallclara ...* (Ib., p. 101; notem que el mateix autor que ha emprat *topar-se amb*, després emprà *topar amb*)

El meu ésser-per-a-l'altre no pot reduir-se a la immediatesa d'aquelles persones que conformen el meu cercle íntim: la meua família, els meus amics, aquells amb els quals em topo pel carrer, a la feina... (C. Gomis, *Emmanuel Lévinas*, p. 187)

La realització d'aquesta investigació va topar-se també amb una sèrie de dificultats que s'escau enumerar. En primer lloc ens va ser difícil elegir la zona on podríem portar a terme el nostre negoci, ja que havia de ser una zona de fàcil accés, sense competència propera. (AA. VV., *Treballs de recerca d'alumnes de batxillerat del Bages. Curs 2000-2001*, p. 94: *La realització d'aquesta recerca va topar també amb una sèrie de dificultats que escau d'enumerar. En primer lloc, ens va ser difícil d'elegir la zona on podríem dur a terme el nostre negoci, ja que havia de ser una zona de fàcil accés, sense competència propera*)

tornar enrere

I vet aquí que de sobte se'ls va aparèixer la sort i els va dir: —Aquí em teniu, perquè no torneu a dir mai que no us

he visitat ni un sol cop. I perquè tingueu un profit de la meua visita, us concediré tres desigs, els que vosaltres vulgueu. Però recordeu que només seran tres. Per tant, abans de dir-los, penseu-vos-hi bé, a veure si els sabeu aprofitar, perquè un cop demanats ja no us podreu tornar enrere. (A. Jané, *A la vora del temps*, p. 137; probable confusió amb *fer-se enrere*)

tractar

«Nosaltres hem dit moltes vegades que aquí o ets d'un cantó o ets de l'altre ... Jo dic sempre que l'Evangelí és per als rics i per als pobres. És per a tothom però va a favor dels pobres ... També va a favor dels rics però contra la seva riquesa ... Jo puc tractar-me amb rics, sempre que digui les veritats i que no em deixi portar.» (F. Escribano, *Descalç sobre la terra vermella*, p. 28; probable confusió amb *fer-se*)

trobar, trobar a faltar, retrobar

Advertim que, amb el verb *trobar*, l'ús pronominal ha arrelat molt, però nosaltres solament el considerem genuí quan hi ha èmfasi. Per tant, esmenaríem els exemples següents, en què no hi ha èmfasi:

Quan, amb precaució, els miro als ulls no em semblen una gent perillosa, no semblen molt diferents de la resta de gent que et pots trobar pel carrer a São Félix ... (F. Escribano, *Descalç sobre la terra vermella*, p. 8: Quan, amb precaució, els miro als ulls no em semblen pas una gent perillosa, no semblen gaire diferents de la resta de gent que pots trobar pel carrer a São Félix ...)

Degà de la Facultat d'Història de la Universitat de Barcelona quan qui escriu aquestes línies hi anava com a alumne, mai me'l vaig trobar palplantat en una tarima. M'escoltava altres col·legues que creien, com ell, que la memòria cal exercitar-la per a l'estudi de la història, sigui quin sigui el període. (Avui, 25-9-2000, p. 64; noteu que, a més de *trobar*, en aquest exemple hi surt el v. *escoltar* abusivament pronominal, hauria de dir: Degà ... mai no el vaig trobar palplantat en una tarima. Escoltava altres col·legues ...)

Certament, d'aleshores ençà hi ha hagut una important transformació social i una nova manera d'entendre la interacció comunicativa. Ens trobem una realitat molt més complexa i sotmesa a uns canvis permanents que caldrà no perdre de vista ... (AA. VV., *Ideologia i conflicte lingüístic*, p. 204). En el mateix llibre apareix un *topar-se* amb abús al costat d'un *trobar* correcte: *La possibilitat de distinció d'aquests components ens permet parlar de nacionalismes en plural. En primer lloc, perquè amb tota seguretat ens toparem amb el nacionalisme promogut des de l'estat, derivat de la promoció d'una comunitat nacional ajustada als actuals límits territorials, però podem trobar també un nacionalisme alternatiu.* (Ib., p. 174)

En trobar-me la Berta amb cara de pomes agres, jo també m'hi vaig posar. (D'una gramàtica, abans de ser corregida; exemple en què es veu que l'abús del pronom produeix ambigüitat: ¿Jo trobo la Berta, o la Berta em troba a mi?)

Els homes no vivim impunement; les situacions en les quals ens trobem criden, interpel·len, exigeixen evitar el seu mal i fer el seu bé. El fill que va creixent, les persones que ens trobem, una conversa amb els amics, la parella en el matri-

moni, cada moment viscut pels homes interpel·len la persona i li exigeixen realitzar el seu bé. (D'un original, abans de ser corregit; notem el primer *ens trobem* correcte i com el segon, abús, produeix ambigüitat, o sigui confusió amb el sentit recíproc: ¿les persones a qui trobem, o les persones amb qui ens reunim?)

El dia de la investidura de Maragall em vaig trobar Joan Saura pel carrer. El vaig felicitar pel nou govern, tot dient-li: «Us vigilem». (Avui, 26-3-2004, p. 4)

Quan diu l'edat d'en Marcel, em posa la mà al pit i em confessa amb els ulls espurnejants que li fa una por enorme que un dia no es trobi, com em va trobar a mi, palplantat a la sala del prostíbul, el seu propi germà i no sigui capaç de reconeixè'l. (J. Agut, *La rosa de foc*, p. 147; noteu com l'ús abús del verb pronominal produeix contrarietat lingüística [sobre aquest concepte, vegeu les nostres *Observacions crítiques i pràctique sobre el català d'avui / 2*, p. 130]; de passada, observeu que l'autor usa bé, podríem dir per força, el segon *trobar*, que té un CD de 1ª persona)

Obro la bústia de casa i m'hi trobo, com de costum, cartes del banc, telefònica, el gas, d'algun amic despistat i un munt de paperassa de propaganda malgrat que hi tinc aquell adhesiu enganxat que diu que no m'hi colin publicitat, que no en vull. (Regió 7, 18-3-2005, p. 44; potser també hi ha una redundància, «adhesiu enganxat», que se soluciona traient el segon mot)

Quant a la resta d'activitats, m'estalviaré d'enumerar tots i cadascun dels passos que s'han seguit al llarg de l'any transcorregut, perquè qui vulgui conèixer-los se'ls trobarà amb més detall en aquest butlletí. (F. Vallverdú, dins *Butlletí de la Fundació Congrés de Cultura Catalana*, núm. 25, any 2005, p. 5)

El rei Alfons, dit el Magnànim, va viure molts anys a la ciutat de Nàpols, on tenia una cort fastuosa i brillant. Un dia s'hi va presentar un joier per ensenyar, al rei i als seus cortesans, algunes joies i pedres precioses de molt de preu. El rei i els seus barons, molt amants de les joies, se les van mirar amb molta atenció, i alguns d'ells no van deixar de *firar-se*. Amb una bona bossa, sempre ve de gust l'adquisició d'una peça de joieria que un pugui lluir —o qui sap si regalar a la dama de la seva preferència. Però vet aquí que quan l'orfebre recollia les joies que no havia venut, es va trobar a faltar un anell amb un diamant de molt valor. (Cavall Fort, segona quinzena maig 2001, p. 6).

Dijous Sant.— Era un dels tres dijous que lluien més que el sol ... I si abans ens passàvem el dia visitant monuments [a l'eucaristia] ... ara visitem peatges i ens retrobem companys de feina vestits amb el xandall i mirant de superar el trauma de la tant desitjada vida en família. (Avui, 12-4-2001, p. 3; noteu-hi també l'ambigüitat, és a dir, la confusió amb el valor recíproc del pronom: *Dijous Sant. — Era un ... ara visitem peatges i retrobem companys de feina ... de la tan desitjada vida en família*)

veure-hi, clissar-hi

Abans operàvem de cataractes la gent que gairebé no s'hi veia; ara, tens una mica d'ombra i ja t'operen; un inici de cataracta i al quiròfan. (D'un original, abans de ser corregit)

*Antònia: [...] Sóc jo qui estarà a les fosques d'aquí a quatre dies; no pas vostè, que als vuitanta anys encara s'hi clissarà més que una àguila... // Portera: Doncs, miri, si li he de dir la veritat, m'hi veig millor que quan era jove... (Ll. A. Baulenas, *Melosa fe*, València 1993, citat dins *Gramàtica del català contemporani*, p. 3187)*

Casos inversos

Després de la llarga sèrie (42 entrades) de verbs pronominals abusius, vegem ara uns quants casos (13 entrades) inversos, és a dir, verbs que a vegades algú usa sense partícula pronominal quan, pròpiament (almenys pel context), aquesta hauria de ser-hi. Com hem fet abans, donem els verbs per ordre alfabètic, seguits d'exemples documentats (als quals, mentalment, el lector afegirà el pronom feble que hi falta, com fem per escrit en el primer cas). Quan hi ha altres coses a corregir, donem la frase correcta. Si cal, hi posem alguna explicació:

acabar-se

*El xaman se'l mirà, li féu un somriure i continuà menjant en silenci i amb una gran dignitat. Al cap d'una llarga estona, quan ja havia acabat el que tenia al plat, aixecà la vista, es mirà en Marc i li digué ... (A. Parareda, *Niàgara, el tro d'aigua*, p. 448: *El xaman ... quan ja s'havia acabat el que tenia al plat ...*)*

creure's

De vegades les mares diem aquestes coses sense pensar que els menuts les poden creure. (Avui, 30-9-2006, p. 72)

despertar-se

El Perú desperta (Avui, 9-1-2008, p. 24, títol d'un article)

empassar-se (saliva)

*—I s'ofeguen? —va preguntar en Toni després d'empassar saliva. (A. Julià, *Gent de mar*, p. 64)*

engegar-se

Advertim que l'ús no pronominal és admès pel *Diccionari d'ús* de Ginebra-Montserrat, però no pels altres diccionaris de referència (DCVB, DLC3, DIEC). Nosaltres corregiríem l'exemple següent:

Engega el diàleg. Zapatero anuncia que negociarà amb ETA l'alto el foc definitiu (Avui, 30-6-2006, p. 5)

espavilar-se

Advertim que l'ús no pronominal, quan el verb va en imperatiu, és admès pel *Diccionari d'ús* de Ginebra-Montserrat, però no pels altres diccionaris de referència (DCVB, DLC3, DIEC). Nosaltres corregiríem els exemples següents:

Espavila, Europa. Jordi Pujol obre un congrés sobre el futur europeu i alerta del perill de decadència en què podria caure el continent (Avui, 26-9-2003, p. 13)

Espavila, Trias (S. Sostres, dins Avui, 8-2-2005, p. 59)

*—Pau, espavila, que no et treus la feina dels dits —li deia el seu oncle—. No et distreguis, que si no ja m'agradarà veure com et treus el títol de pilot. (A. Julià, *Gent de mar*, p. 81)*

gelar-se

La font de Montjuïc a Barcelona va gelar la matinada d'ahir per segon dia consecutiu (Avui, 24-12-2001, p. 20)

mirar-se

Aquests programes de televisió els mira tanta gent, precisament, perquè no t'obliguen a pensar, ajuden a desconnectar la ment de tants problemes com avui ens aclaparen. (D'un original, abans de ser corregit)

morir-se

*De tots els llibres que he escrit al llarg dels anys, n'hi ha molts, i cada cop més de premsa, que es fonen, com si haguessin mort. (J. Carbó, *Setanta anys...*, p. 25)*

punxar-se

Advertim que l'ús no pronominal és admès pel *Diccionari d'ús* de Ginebra-Montserrat, però no pels altres diccionaris de referència (DCVB, DLC3, DIEC). Certament, és un neologisme, que potser es pot acceptar en l'estil periodístic.

Reial Madrid, Campionat de Lliga.— El globus blanc punxa. Eliminats de la Copa i en perill a la Champions, la derrota dels blancs a Mallorca els allunya una mica més de la lluita per la Lliga. (Avui, Esports, 27-2-2006, p. 6)

quedar-se

Economia. Els mercats queden sense peix fresc (Avui, 27-10-2005, p. 1)

referir-se

En termes semàntics es diu que el sintagma algú és una variable, ja que no designa cap individu concret, sinó que refereix a un individu humà no identificat. (D'una gramàtica, abans de ser corregida; probable confusió amb la locució verbal fer referència)

revifar-se

Advertim que l'ús no pronominal és admès pel *Diccionari d'ús* de Ginebra-Montserrat com a variant secundària de l'ús pronominal. En canvi, no és admès pels altres diccionaris de referència (DCVB, DLC3, DIEC). Nosaltres preferim l'ús tradicional i, per tant, esmenaríem els exemples següents:

En el català modern, aquesta construcció ha revifat, si bé sempre limitada als registres formals i escrits. (D'una gramàtica, abans de ser corregida)

La inflació revifa amb l'euro (Avui, 2-2-2002, p. 1, gran titular)

De la manera més inesperada, de cop i volta, el debat sobre la llengua ha tornat a revifar amb virulència. (Avui, 11-11-2004)

Apèndix: Locucions verbals amb l'estructura 'fer + article + substantiu o adjectiu substantivat'

Com ja advertim en *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui / 1*, p. 34, en el *Diccionari auxiliar*, p. 90, i en el *Català complet / 2*, p. 181, és un calc del cas-

tellà construir pronominalment locucions com *fer el sord, el pagès, el despistat, l'enfadat, el ric, el pobre, el simpàtic...* (dient, doncs, erròniament, «fer-se el sord, el pagès, el despistat, l'enfadat, el ric, el pobre, el simpàtic...»), és a dir, canviar l'estructura 'fer + article + substantiu o adjectiu substantivat' per 'fer-se + article + subst. o adj. substantivat'. De passada, observem que aquestes locucions són, en principi, invariables, és a dir, que no prenen marca de femení o plural. En algun cas, però, s'ha admès el calc, que emmena la concordança de gènere i nombre; aquests casos els veurem més avall.

A continuació copiem una sèrie d'exemples (per ordre de recopilació) on figura aquesta estructura problemàtica i, després de l'exemple, en donem la solució segons el nostre criteri, que es basa en la tradició:

1) *Els nostres amics de la Fundació Catalunya Oberta ens fan arribar documentació sobre el canvi climàtic i ens inviten a reflexionar a l'entorn d'aquesta qüestió. D'entrada, la nostra posició és de recordar els plantejaments de la UE i de criticar la lleugeresa i frivolitat de l'actitud prepotent adoptada per l'administració Bush. Ens va semblar, en efecte, inadmissible que el país que més contamina es fes el desentès a l'hora d'adoptar mesures correctives urgents i que ho fes amb absolut menyspreu dels científics.* (Avui, 17-7-2001, p. 2; de passada, s'hi ha de fer un altre retoc referent a l'ordre dels mots: *Els nostres amics ... que el país que contamina més fes el desentès a l'hora d'adoptar mesures ...*)

2) *Quan la mare diu que el jove A.I.B. havia protagonitzat algunes bretolades per «fer-se l'home», com estirar la bossa a una dona o conduir en direcció contrària, queda clar que els límits que ha tingut aquest adolescent en la seva educació han estat pocs.* (Avui, 23-6-2002, p. 2: ... «fer l'home»...)

3) *I ara ve el que volia dir-te, una de les persones que també es va deixar veure a Manresa va ser en Guillem Matas, el secretari del teu avi, encara que l'home d'en Jacob Menajan no es fes el pinxo per la ciutat com havien fet els pistolers del Lliure i pràcticament no es mogué de l'Hostal de la Perdium.* (J. Agut, *Rosa de foc*, p. 128: ... que l'home d'en Jacob Menajan no fes el pinxo per la ciutat ...)

4) *Va deixar-me anar la mà que m'havia guiat fins a aquell moment i es va estirar a terra, de cap a peus, com si volgués dormir o jugar a fer la morta.* (E. Teixidor, *Pa negre*, p. 179; en aquesta frase el problema és la concordança; nosaltres escriuríem: ... jugar a fer el mort.) / *Jo em feia el desentès però interpretava cada paraula i cada gest, per treure'n l'entrellat.* (Ib., p. 356: *Jo feia el desentès ...*)

5) *Una altra cosa que vol remarcar l'autor d'El paquet, és la fatxenderia de la gent, les ganes que tenen molts de fer-se l'important, de ser més que ningú, de pensar-se que com ells no n'hi ha cap més, que allò que ells fan és el que val més la pena del món.* (E. Larreula, *El paquet de galls*, p. 34; probable confusió amb la loc. *donar-se importància*; notem que, no existint la locució «fer l'important», cal resoldre aquest cas amb un altre tipus de construcció: *Una altra cosa que vol remarcar l'autor de El paquet és la fatxenderia de la gent, les ganes que tenen molts de figurar, de ser més que ningú ...*)

6) *Sí que deu haver-hi gent que es fa el ronsa per venir-hi... [a un determinat programa de televisió]* (Avui, 26-6-2005, p. 83: *Sí que deu haver-hi gent que fa el ronsa ...*)

7) *Tothom es fa el modern, però a l'hora de la veritat les senyores que es dediquen a la política no són vistes amb els mateixos ulls ni són analitzades amb els mateixos paràmetres que els senyors.* (Avui, 13-10-2005, p. 2: *Tothom fa el modern ...*)

8) *Sembla que no s'hi vulgui donar importància, sembla que ens fem els desentesos davant la figura admirable del senyor Ulloa.* (Sagarra, *El perfum dels dies*, ed. Garolera, p. 111: ... *sembla que fem el desentès ...*) / ... i fins de vegades *fa el cínic per dissimular ...* (Ib., p. 199; exemple correcte, que demostra que Sagarra coneixia i emprava també la construcció genuïna)

9) *A vegades, la gent ens mirava de cua d'ull, i més d'un cambrer que es volia fer l'espavilat es referia a ella com «la teva germana gran», però jo no en feia cabal, d'aquelles burles i insinuacions.* (C. Ruiz Zafón, *L'ombra del vent*, trad. de J. Pelfort, p. 44: ... *que volia fer l'espavilat ...*) / —Home, no em faria pas el llepafils si es tractés d'una bona mariscada, però jo també m'apunto a un dinar de batalla. (Ib., p. 84: *Home, no faria pas el llepafils ...*) / Doncs, es va entossudir a entrar de nit allà dins per fer-se el gallet davant de la xicota i de poc que no es pixa a sobre. (Ib., p. 148: ... per fer el gallet ...) / L'escena es repetia cada setmana: el pare es feia el sord i el Fermín es lliurava a un suau bellugueig al compàs de les havaneres, puntuant els interludis comercials amb anècdotes de les seves aventures a l'Havana. (Ib., p. 150: ... el pare feia el sord ...) / Després d'haver dit això, es va fer el despistat i es va perdre per la rebotiga amb un somriure que li anava d'orella a orella. (Ib., p. 159: *Després d'haver dit això, va fer el despistat ...*)

10) *Passat el terratrèmol mediàtic, potser la millor resposta a aquest document de la Conferència Episcopal Espanyola és no parar-hi atenció. [...] I els no catòlics també tenen raons per fer-se els sords, perquè aquest no és un document sobre l'aportació de l'Església a la societat actual en matèria familiar. [...] Des de Catalunya encara hi ha una tercera raó per fer el sord.* (Avui, 9-2-2004, p. 2; notem que, en el mateix article, es barregen la construcció incorrecta i la construcció correcta; el text, corregint-hi també la preposició per, hauria de quedar així: ... *I els no catòlics també tenen raons per a fer el sord ... una tercera raó per a fer el sord*)

11) ... *la guerra de sexes. Una guerra sense treva, on acostuma a rebre sempre una de les parts. El sexe dèbil, la nació oprimida, a qui encara es demana que pari la galta i faci la simpàtica.* (Presència, 26-3-2004, p. 10: ... i faci el simpàtic.)

12) *La mar era apaivagada com una bassa d'oli, es feia l'innocent amb un blau d'angelets. Com si mai no s'hagués esvalotat. La sorra de la platja era llisa i bona noia.* (J.M. Ballarín, *L'illa del guacamai*, p. 50: *La mar era apaivagada com una bassa d'oli, feia l'innocent ...*) / *De cert que més d'un que l'havia xalada amb la grilla als Reis Catòlics, això del Colom de Tarroja i d'altres floretes més o menys històriques amb monjos, frares, jesuïtes i rectorots, es deu sentir estafat dient-se que els capellans no tenim remei, que comencem fent-nos el beneit per acabar encolomant històries de missa.* (Ib., p. 191: ... *que comencem fent el beneit ...*)

13) *Quan el Parlament és un clam i el president es fa el sord* (Avui, 1-6-2006, p. 5: ... i el president fa el sord)

14) *Vam fer-nos els despistats i vam aconseguir que no ens passés res.* (Regió 7, 17-9-2006, p. 41: *Vam fer el despistat ...*)

15) *Pauline, la pobra ventafocs... Sempre li havia plagut fer-se la víctima.* (Fragment de *La passió segons Renée Vivien*, de Maria-Mercè Marçal, obra traduïda a l'italià per Brunel·la Servidei, que ho tradueix així: «Pauline, la povera cenerentola... Sempre le era sempre [sic] piaciuto fare la víctima»; tot això, dins l'article «Unes paraules sobre la traducció de *La passió segons Renée Vivien*», de Brunel·la Servidei, dins la revista *Rels*, núm. 8, hivern 2006, pp. 15ss. Notem, doncs, que en català ha de ser *fer la víctima* i que l'italià tampoc no hi posa el pronom reflexiu.)

16) *Rajoy es fa l'orni sobre l'esbroncada al president (Avui, 13-10-2007, p. 6: Rajoy fa l'orni ...)*

17) *És així com es fa servir shopping per anar de botigues o, en el català del Principat, s'empra loco en l'expressió fer-se el loco per fer-se el desentès, malgrat que boig és ben viu.* (X. Rull, *Els estrangerismes del català*, p. 80: ... *fer el desentès ...*)

Excepcions a la regla (explicada abans dels 17 exemples) que recentment han estat admeses per l'autoritat acadèmica:

- *fer-se el longuis*: cf. DIEC, s.v. *longuis*; però, s.v. *orni*, *sord*, etc., hi figura *fer* i *prou*; de fet, el DCC dóna, per al cast.

hacerse el longui o el longuis, el cat. *fer l'orni*, o *el sord*, o *el desentès*, o *com aquell qui no hi sent*.

- *fer-se l'estret*: cf. DIEC, s.v. *estret -a*, que hi posa l'acotació *popular*; tanmateix, no és admesa, aquesta construcció, ni pel diccionari Fabra ni pel DLC3, ni tan sols pel DCVB. Sigui com sigui, l'adjectiu ha de concordar amb el subjecte i, per tant, cal esmenar l'exemple següent: —*Ves per on, ara ja sabem qui ens pispava les ampolles, quan badàvem!* // —*I tant!* // —*Eren ells!* // —*I encara es feien l'estret!* (J. Carbó, *El solar de les rates*, p. 134: ... *I encara es feien els estrets!*)

Finalment, anotem un exemple literari balear de concordança (de l'adjectiu amb el subjecte) malgrat no haver-hi el pronom feble:

—*L'hi tenc de dir, a madona —respongué Na Margalida fent l'enfadada—. L'hi tenc de dir, per dolent!* (A. Ruiz i Pablo, *Novel·letes menorquines*, p. 18)

Resumint: a l'hora de fer servir una sèrie de verbs (o estructures verbals), actualment s'observa una vacil·lació pel que fa a l'ús pronominal o no. Val la pena de tenir-ho en compte i esforçar-se per seguir, per regla general, la tradició. ♦

Visiteu el nostre web amb més de 400 quadres pintats a mà i amb el certificat d'autenticat "Art de la terra".

www.artdelaterra.cat

info@artdelaterra.cat · 93 805 54 57

Podem fer-vos el quadre personalitzat: mida, color i motiu.

per nadal
regala art

